

Zapewnienie przestrzeni dla transformacji energetycznej – Seminarium ESPON

Dominika Jędrzejczak

W listopadzie 2025 r. w Aalborg w Danii odbyło się seminarium zorganizowane przez ESPON¹ pn. *Making Space for the Renewable Energy Transition (Zapewnienie przestrzeni dla transformacji energetycznej opartej na odnawialnych źródłach energii)*, w którym udział wzięła przedstawicielka MBPR w Warszawie. Wydarzenie zgromadziło europejskich decydentów politycznych, przedstawicieli administracji rządowej, regionalnej i lokalnej krajów UE, a także naukowców i planistów.

Tytuł seminarium nawiązywał do rosnącej w Europie presji na przyspieszenie transformacji energetycznej, ukierunkowanej na rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE). Przemówienie inauguracyjne wygłosiła Connie Hedegaard, duńska polityk, która w latach 2010–2014 pełniła funkcję Komisarza UE ds. Działań na rzecz Klimatu. W swoim wystąpieniu zwracała uwagę na wpływ zmian zachodzących we współczesnym świecie na cele Unii Europejskiej związane ze strategiczną autonomią, dekarbonizacją, bezpieczeństwem energetycznym, sprawiedliwością społeczną i spójnością terytorialną. Wskazała na skutki gospodarcze ekstremalnych zjawisk pogodowych, w tym straty wynikające tylko ze zdarzeń w miesiącach letnich 2025 r., które Europejski Bank Inwestycyjny oszacował na 43 mld EUR². Zwróciła uwagę na fakt, że UE nadal więcej środków wydaje na zakup paliw kopalnych z Rosji niż na wsparcie Ukrainy. Podkreślała, że niezbędne jest jak najszybsze osiągnięcie przez UE niezależności energetycznej, szczególnie że zapotrzebowanie na energię elektryczną będzie stale wzrastać. Jak zaznaczyła, *Dyrektywa o odnawialnych źródłach energii (RED III)*³, która nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia 42,5% energii z OZE w 2030 r., może w istotny sposób wspierać osiągnięcie tego celu. Odwołując się do raportu Draghiego⁴, podkreśliła, że współczesne wyzwania wymagają przyspieszenia działań,

¹ Europejska Sieć Obserwacyjna Rozwoju Terytorialnego i Spójności Terytorialnej.

² <https://www.eif.org/press/all/eib-group-climate-bank-roadmap-2>

³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302413

⁴ Draghi M., 2024, *The future of European competitiveness*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en#paragraph_47059

zwiększenia efektywności oraz znacznie większej gotowości do podejmowania ryzyka i wprowadzania innowacyjnych rozwiązań. Zaniechanie działań obecnie, może prowadzić do znacznie poważniejszego kryzysu w przyszłości.

Podczas seminarium przedstawiono wyniki zaktualizowanego raportu The Oeko-Institut pn. *Europe's Energy Dilemmas: Policy, Competitiveness and Territorial Cohesion*⁵ (*Dylematy energetyczne Europy: polityka, konkurencyjność i spójność terytorialna*). Opracowanie przedstawia postępy dziesięciu wybranych państw członkowskich UE (w tym Polski) we wdrażaniu *Dyrektywy w sprawie odnawialnych źródeł energii* (RED III) w zakresie mapowania potencjału instalacji OZE oraz wyznaczania obszarów przyspieszonego rozwoju takich instalacji. Pod uwagę brano trzy aspekty: transpozycję do prawa krajowego (co miało nastąpić do lipca 2024 r.), mapowanie obszarów na cele OZE na podstawie art. 15b (co miało nastąpić do 21.05.2025 r.), a także wyznaczenie obszarów przyspieszenia rozwoju OZE na podstawie art. 15c (wymagane do 21.02.2026 r.). Jak wynika z raportu, większość państw objętych badaniem wdrożyła przepisy dyrektywy RED III lub jest w trakcie tego procesu. Największe opóźnienia odnotowano w Polsce⁶ i Portugalii. Zaawansowane są także działania związane z mapowaniem – tu z kolei w tyle pozostają Grecja i Hiszpania. Wśród barier, jakie zidentyfikowano, wskazano m.in. niestabilność polityczną w wielu krajach. Rekomendacje autorów raportu obejmują wykorzystanie najwyższej jakości danych oraz wiarygodnych narzędzi mapowania, a także wybór terenów o niskim ryzyku wystąpienia konfliktów. Aby w pełni zidentyfikować potencjał rozwoju energii ze źródeł odnawialnych, zalecane jest uwzględnienie różnych rodzajów OZE. Istotne jest ponadto zaangażowanie w proces mapowania i planowania szerokiej grupy interesariuszy.⁷

Z innego zaprezentowanego podczas seminarium raportu – pn. *Land for Renewables*⁸ (*Przestrzeń dla OZE*), opracowanego przez European Environmental Bureau – wynika, że dla realizacji celów Porozumienia Paryskiego i osiągnięcia neutralności klimatycznej w 2040 r., niezbędne jest przeznaczenie 2,2% terytorium UE na cele energetyki słonecznej i wiatrowej. Jednocześnie 5,2% powierzchni UE spełnia, zdaniem autorów,

⁵ Krieger S., Dünzen K., Gibson J., Wingenbach M., 2025, *Follow-up. Overview of renewable energy spatial planning and designation of acceleration areas in selected EU member states*, Oeko-Institut, Freiburg, <https://www.oeko.de/fileadmin/oekodoc/Follow-Up-Spatial-Planning-Acceleration.pdf>

⁶ Przedstawione w raporcie dane dotyczące Polski są aktualne na dzień 19.09.2025 r. Unijne przepisy zostały wdrożone do polskiego prawa ustawą z dnia 9 października 2025 r. o zmianie ustawy o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2025 r. poz. 1535), która weszła w życie 27.11.2025 r.

⁷ W odniesieniu do Polski rekomendowana jest współpraca władz regionalnych z RDOŚ na etapie wyznaczania obszarów przyspieszonego rozwoju OZE, a także wzmocnienie administracji regionalnej pod kątem zapewnienia efektywnej partycypacji w procesie planowania.

⁸ Perera M., Tansini C., 2024, *Land for Renewables: Briefing on spatial requirements for a sustainable energy transition in Europe*, European Environmental Bureau, https://eeb.org/wp-content/uploads/2024/07/Land_for_RES_Report.pdf

kryteria umożliwiające realizację instalacji wiatrowych i słonecznych na lądzie w sposób zrównoważony, z uwzględnieniem ograniczeń środowiskowych, stref buforowych oraz uwarunkowań technicznych. Niektóre kraje nie dysponują jednak odpowiednim zasobem terenów, na co odpowiedzią powinna być realizacja paneuropejskiej super sieci energetycznej, która umożliwi wyrównywanie deficytów energetycznych i optymalizację wykorzystania energii z OZE.

Przykładem kraju, w którym występują istotne ograniczenia związane z realizacją nowych inwestycji OZE, jest Belgia, czemu poświęcone było wystąpienie przedstawicielki Departamentu Środowiska i Rozwoju Przestrzennego Flandrii. Flandria to jeden z najbardziej zurbanizowanych regionów w Europie – udział terenów zabudowanych wynosi tu ponad 30%, natomiast udział nawierzchni nieprzepuszczalnych osiągnął rekordowy poziom 15,7%.⁹ Zapewnienie przestrzeni dla transformacji energetycznej będzie stanowić w regionie ogromne wyzwanie. Scenariusze energetyczne Belgii zakładają, że do 2050 r. nastąpi redukcja zużycia energii w sektorze budownictwa, przemysłu i transportu o 45%, przy równoczesnym bezprecedensowym wzroście zapotrzebowania na energię elektryczną¹⁰. Istnieją badania, zgodnie z którymi pokrycie zapotrzebowania wyłącznie z energii wiatru na lądzie wymagałoby zajęcia 72% terytorium Flandrii, z energii słonecznej – 21%, zaś w przypadku energii otrzymywanej z biomasy niezbędne byłoby trzykrotnie większe terytorium niż powierzchnia regionu¹¹. Przedstawiona w 2025 r. koncepcja nowego planu polityki przestrzennej Flandrii¹² zakłada realizację polityki *no net land take*, wpisując w to cele związane z zapewnieniem przestrzeni dla infrastruktury energetycznej. W koncepcji określono wytyczne dotyczące sytuowania OZE, obejmujące m.in.: zasadę lokalizowania turbin wiatrowych w układzie rozproszonym, ze starannym wpisaniem ich w krajobraz; sytuowanie instalacji fotowoltaicznych na terenach zabudowanych, nie kosztem terenów otwartych; realizację infrastruktury magazynowania i przesyłu energii w pobliżu energochłonnych obszarów przemysłowych. We Flandrii już obecnie obowiązują wytyczne dotyczące lokalizacji turbin wiatrowych, których założeniem jest efektywne wykorzystanie przestrzeni i utrzymanie odpowiedniego dystansu od terenów zabudowy mieszkaniowej. Funkcjonuje także określona hierarchia kryteriów lokalizacyjnych. Reguły te ograniczają obszar, na którym mogą być realizowane instalacje wiatrowe do zaledwie 1% powierzchni regionu.

⁹ <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/verharding>

¹⁰ *Belgian Electricity System Blueprint 2035–2050*, 2024, Elia Transmission Belgium, https://issuu.com/eliagroup/docs/20240924_belgianelectricitysystemblueprint2035-205?fr=sYTY2Zjc4MTAxOTI

¹¹ *Energielandschappen Vlaanderen*, 2016, Posad, 3E, Universiteit Gent, Resourcedesign, <https://www.vlaamsbouwmeester.be/nl/nieuws/rapport-energielandschappen#gerelateerde-items>

¹² <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/BRV>

Podczas seminarium przedstawiono także wyniki projektu badawczego JRC-REMO, w ramach którego analizowano wzorce postaw społecznych wobec polityki klimatycznej¹³. Skoncentrowano się na przestrzennym wymiarze niezadowolenia społecznego, oceniając wpływ czynników społeczno-gospodarczych, klimatycznych i instytucjonalnych. W badaniach brano pod uwagę dwa typy postaw: niezadowolenie wynikające z niewystarczających działań na rzecz klimatu lub przeciwnie – nadmiar działań, wprowadzanie zbyt wielu restrykcji lub rozwiązań generujących negatywne skutki ekonomiczne. Wyniki ujawniły istotne różnice pomiędzy regionami narażonymi na zagrożenia klimatyczne, obszarami miejskimi o silnym zaangażowaniu obywatelskim i silnych instytucjach a regionami uzależnionymi od sektorów wysokoemisyjnych, w których transformacja jest postrzegana jako zagrożenie dla lokalnej tożsamości lub autonomii¹⁴. Ponadto zaobserwowano, że zachodzi związek pomiędzy ww. postawami a zachowaniami wyborczymi. Wyniki badań wskazują na konieczność stosowania podejścia terytorialnego w kształtowaniu sprawiedliwej społecznie i skutecznej polityki klimatycznej. Niezbędne jest uwzględnianie wrażliwości regionalnej, związanej z poparciem społecznym dla procesu przemian.

Uczestnikami paneli dyskusyjnych byli przedstawiciele instytucji UE, administracji krajowej, regionalnej i lokalnej, przedstawiciele świata nauki oraz społeczeństwa obywatelskiego. Podczas debat akcentowano znaczenie sprawiedliwej transformacji oraz konieczność włączania obywateli w procesy decyzyjne, by wzmacniać zaufanie społeczne. Podkreślano rolę samorządów, które są pionierami we wdrażaniu nowych rozwiązań. Zachęcano, by społeczności lokalne przejmowały inicjatywę, wyprzedzając działania podmiotów realizujących inwestycje OZE, co umożliwi im większą kontrolę nad tym, w jaki sposób odnawialne źródła energii będą rozwijane na ich obszarze. Przedstawiano także przykłady realizacji inwestycji OZE z uwzględnieniem rekompensat dla lokalnej społeczności – zarówno finansowych, jak i środowiskowych¹⁵. Mówiono o znaczeniu spółdzielni energetycznych dla postępów procesu transformacji, a także o wyzwaniach ich funkcjonowania. Zwrócono również uwagę na znaczenie społeczności energetycznych dla wspierania demokracji.

Udział w seminarium był okazją do poznania perspektywy przedstawicieli różnych krajów europejskich i różnych środowisk na wyzwania związane z transformacją energetyczną i rozwojem OZE w UE. Szczególnie cenne były informacje na temat tego,

¹³ Bourdin S., Molica F., Marques Santos A., 2025, *Too much or not enough? The dual nature of green discontent and its geography*, European Commission, Seville, <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC141349>

¹⁴ W Polsce wysoki wskaźnik niezadowolenia odnotowano we wschodniej i południowej części kraju. W przeważającej części kraju dominuje podejście, że podejmowane działania idą zbyt daleko lub są zbyt kosztowne, co przekłada się na opór wobec kolejnych zmian.

¹⁵ Przykładem takim jest inwestycja Climate Park Nees Hede realizowana w Danii, w ramach której inwestor wybudował farmę fotowoltaiczną na obszarze ponad 250 ha, a dodatkowe 100 ha zagospodarował na cele przyrodnicze i rekreacyjne, na potrzeby lokalnej społeczności.

jak inne kraje radzą sobie z wdrażaniem unijnych przepisów dotyczących mapowania i wyznaczania obszarów przyspieszonego rozwoju OZE, do czego w Polsce zaangażowano administrację regionalną. Niewątpliwie ESPON tworzy ważne forum dialogu dla środowisk zajmujących się terytorialnym wymiarem rozwoju.

Fot. ESPON Programme

Fot. ESPON Programme

Fot. ESPON Programme

Dominika Jędrzejczak

Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie / Mazovian Office of Regional Planning in Warsaw

e-mail: djedrzejczak@mbpr.pl

cytacja:

Jędrzejczak D., 2026, *Zapewnienie przestrzeni dla transformacji energetycznej – Seminarium ESPON*, MAZOWSZE Studia Regionalne, 56, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa, s. 101–106, <https://www.doi.org/10.21858/msr.56.05>

